

הקדמה: חלב הנמצא בכחל דהיינו לאחר שחיתת הפרה, הוציאו חלב מעטין של הפרה, שממנו חולבים את החלב. חלב זה אינו נחשב חלב מן התורה כיוון שכתוב "לא תבשל גדי בחלב אמו", חלב של מי שראויה להיות אם. וכיוון שהחלב יצא לאחר שחיתתה לא קרויה אם.

מתני' הכחל העטין של הפרה, שממנו חולבים את החלב, אם רוצה לבשלו בלי בשר **קורעו** לפני בישולו ומוציא את חלבו. ואם בשלו לבד ולא קרעו אינו עובר עליו לא משום אכילת בשר בחלב, ולא משום בישול בשר בחלב, שאין החלב שבתוך הכחל נחשב לחלב, דכיון דחלב שחוטה מדרבנן לכן אין כאן איסור מן התורה באכילתו. הגמ' תסכם שאין גם איסור דרבנן לאוכלו גם אם בישל הכחל לבד בלא קריעה. **הלב קורעו ומוציא את דמו** ואם בשלו ולא קרעו אינו עובר עליו הרי"ף יפרש בעמוד הבא את המשנה. [בלאו וכתת משום שבמסכת כריתות (כב ע"א) הגמרא מעמידה זאת בלב עוף שאין ביה כזית (רש"י) אבל יש איסור דרבנן או משום שאין בו כשיעור כזית לרש"י או משום שזהו דם שבישלו שאין בו איסור תורה לתוס'. **תוס' שם מדובר בדם הלב חי לכן יש הבדל בין עוף לבהמה בגלל השיעור אבל כאן מדובר בבישול שדם שבישלו אינו עובר עליו ולכן מדובר כאן בין בלב עוף בין בהמה].**

[רש"י: לגבי דם הבלוע בבשר הלב אין בעיה משום שלב שיע ולא בלע (פסחים עד). תוס' סובר ששם בפסחים שיע לא בלע נאמר בדחייה בעלמא וא"א לסמוך על זה להלכה בבישול הלב ובצליה יש סברא אחרת להתיר משום כבולעו כך פולטו].

[דף קי"ג ע"א] המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן, אינו עובר עליו בלא תעשה אפילו כשאכלן ביחד כדעת ר"ע הסובר שבשר עוף בחלב לא נאסר אלא מדרבנן:

גמ'. **הכחל קורעו וכו'** [דף ק"ט ע"א]: שנינו במשנה שאם לא קרע את הכחל, ובישלו בחלבו דהיינו בלי בשר "אינו עובר עליו" אמר ר' זירא אמר רב לא קרעו אינו עובר עליו מן התורה ומוותר לאוכלו אפילו מדרבנן, לפי שחלב שפירש מבהמה שחוטה אין איסור לבשלו עם בשר מהתורה, אלא רק מדרבנן אסרו לאכלו אם בישלו עם בשר אחר אבל כחל לבדו מותר בדיעבד. **ותניא נמי הכי** וכן שנינו בביריתא שהכחל שבישלו בחלבו מותר, אבל לכתחילה חייב לקורעו: "כחל שבשלו בחלבו מותר. קיבה דהיינו בשר הקיבה שבשלה בחלבה והיינו עגל או

טלה שינקו חלב ועתה הוא נמצא בתוך קיבתם, ובישל בשר הקיבה עם החלב שבתוכה, **אסורה**. ומה הפרש בין זה לזה? זה חלב הקיבה הרי הוא **כנוס במעיו** וכיון שיצא מדדי הבהמה בחייה, נחשב חלב לכל דבר מן התורה. וזה החלב שבכחל **אין כנוס במעיו** וכל זמן שלא פרש מדדי הבהמה, אינו נחשב לחלב".

הרי"ף מוסיף הערה חשובה שמה שהתירו חז"ל כחל שהתבשל בלי קריעה הוא דווקא אם בישלו בפני עצמו בלי בשר.

והני מילי שבשלו כחל בחלבו בפני (רי"ף לח ע"ב) **עצמו אבל בשלו עם הבשר אסור** שחלב שחוטא לא נאסר אלא מדרבנן לבשלו עם בשר אחר, אבל אם בשר הכחל מתבשל בחלבו לבד בלי שקרע הכחל, בדיעבד מותר. והטעם שבפני עצמו מותר ועם בשר אחר אסור, לפי שכשהוא מבשלו עם חתיכות אחרות, הן מקבלות טעם ממנו ואדם טועם בהם טעם בשר בחלב, ויבוא להתיר בבשר בחלב רגיל, לכן כל חתיכות בשר שהתבשלו עם הכחל אסורות אפילו בדיעבד. וכיון שנאסרו אסורות את בשר הכחל. אבל כחל שבישלו בפני עצמו בין שקרעו או לא קרעו טעמו שווה והדבר ידוע שטעם חלב שבו מעצמו הוא, ומשום כך בדיעבד הכחל מותר. ומניין לנו שכחל שבישלו עם בשר אחר אסור ונאסר? **דקי"ל** שלמדו בפרק גיד הנשה [גמ' דף צ"ז ע"א]: **כחל בששים וכחל מן המנין** דהיינו שכדי להתיר את הבשר וכל מה שבקדירה צריך שיהיה בתכולת הקדירה פי שישים מנפח הכחל והכחל נחשב חלק מהשישים דהיינו שצריך שיהיה בקדירה נפח פי חמישים ותשע חוץ מהכחל, **וכחל עצמו** שהתבשל בקדירה עם בשר אחר, **אסור** לאוכלו, שהרי התבשל הבשר, ונתן בו הבשר טעם [אלא שהכחל אין בכוחו ליתן טעם בבשר, מחמת מיעוטו].

הקדמה: דעת שמואל שהחלב הנמצא בקיבת בהמת נבלה מותר כי אינו נחשב כחלב. וזה סותר את המשנה לקמן (קטז ע"א) שהוא אסור. והגמ' מתרצת שהמשנה נשנתה קודם שחזרו בהם חז"ל והתירו את חלב הקיבה ולכן סובר שמואל שמותר.

והא דקתני ומה ששנינו "קיבה שבשלה בחלבה אסורה" קודם חזרה הוה, אבל האידינא הא איפסיקא אבל עכשיו נפסקה **הילכתא בהדיא** הלכה במפורש במסכת ע"ז (כט ע"ב) **דמעמידין** גבינות בחלב הנמצא **בקיבת הנבלה** משום **דפירשא [בעלמא]** שהוא כטינופת ומקולקל ביותר ויצא מתורת אוכל. כך דעת הרי"ף והרמב"ם והשו"ע בסתם (פז, ט) שגם אם החלב הנמצא בקיבת נבלה צלול איננו חלב כלל ומותר לבשלו עם בשר. וזה שלא כדעת רש"י שחלב הנמצא בקיבת נבלה מותר לפי שאינו מגופה של הבהמת נבלה אלא פרושה ממנה שהרי בא

מבחוץ ולכן מותר להעמיד בה גבינות אבל הוא עדיין נחשב חלב לכל דבר גם אם הוא קרוש ולכן אם בישלה קיבה אפילו כשרה בחלבה אסורה. **כדבעינן למימר קמן** כפי הגמ' דנה בדף קטז ע"ב ובסוף הפרק הרי"ף יבאר יותר. ודעת ר"ת שיש לחלק בין חלב קרוש שהוא כפירשה ומקולקל ומותר לבשלו עם בשר לבין צלול שאין לבשלו עם בשר. וכן דעת השו"ע בשם מי שאוסר.

[גמ' דף ק"ט ע"ב] מה ששינינו במשנה שיש לקרוע את הכחל לכתחילה כשמבשלו לבד, **כיצד יש לקורעו? אמר רב יהודה קורעו שתי וערב וטחו ולוחצו וסוחטו לאחר מכן בכותל** כדי שיסחט כל החלב מתוכו. **א"ל ר"א לשמעיה אמר רבי אלעזר לשמש שלו: 'קרע לי את הכחל ואנא איכול ואני אכול אותו'. מאי קמ"ל מה המימרא זו שלרבי אלעזר באה להשמיע לנו, מתני' היא הרי זו משנה מפורשת? הא קמ"ל דלא בעינן שתי וערב רבי אלעזר חולק על רב יהודה וסובר שגם לצורך בישולו די בקריעה כל שהיא כגון שתי או ערב ולכן אמר לשמשו שדי בקריעה כל שהיא, א"נ תירוץ נוסף רבי אלעזר אינו חולק על רב יהודה ובא ללמד שדווקא אם מבשל הכחל לקדרה צריך שתי וערב וטחו בכותל כרב יהודה אבל לצלי אין צורך בקריעה כלל.**

הרי"ף פוסק להלכה:

והלכתא היכא דקרעיה להלכה אם קרע את הכחל שתי וערב וטחיה בכותל, שרי לבשולי מותר לבשלו לכתחילה בקדרה בין עם בשר אחר ובין בלי בשר, **והיכא דלא עביד ליה הכי ואם אינו קורע אותו כלל שרי למטוייא מותר לצלותו לכתחלה בלי קריעה, אבל אם רוצה לבשולי בעצמו בלי בשר אחר לכתחלה לא ועליו לקורעו לכתחילה שתי וערב וטחו בכותל ובדיעבד שלא קרעו מותר באכילה. וכן דעת הרמב"ם בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות כדברי הרי"ף אלא שהוא מצריך קריעה כל דהו לצלי כי גירסת הגמ' שהיתה לפני הרמב"ם היא: "הא קמ"ל דלא בעי שתי וערב אלא לקדרה" דהיינו שרבי אלעזר אינו חולק על רב יהודה ובבישול צריך קריעה שלימה ובא להשמיענו שבצלי די בקריעה כל שהיא ולכן ביקש שיצלה לו כחל עם קריעה כל שהיא.**

אם כן לדעת הרי"ף המשנה מתפרשת בבישול הכחל בפני עצמו ולכן צריך לכתחילה קריעה שו"ע וטחו בכותל ובדיעבד מותר גם אם לא קרע כלל. ולרמב"ם המשנה מתפרשת גם בבישול הכחל בפני עצמו וגם בצלי אלא שבצלי די בקריעה כל שהיא ובבישול צריך קריעה שו"ע וטחו בכותל לכתחילה (ר"ן). אבל דעת רש"י שכחל שבישל בלי קריעה אסור והוא מפרש המשנה בכחל שצלו אותו שלכתחילה צריך קריעה שו"ע וטחו בכותל

ובדיעבד מותר. ואם קרעו שו"ע וטחו בכותל יש אומרים שלדעת רש"י מותר לבשלו עם בשר ויש חולקים וסוברים שרש"י אוסר לכתחילה וכן דעת הרמ"א.

בכמה דפוסים וכן בר"ן הקטע הבא אינו מופיע ברי"ף:

(אמר להו ר"נ לטבחיה רב נחמן אמר לטבח שלו זויקו כחלי צלו כחל שלם לילתא) (אשת רב נחמן). תמהים על רב נחמן שלא דרש שיקרעו את הכחל: **והא אנן קורעו תנן** והרי למדנו במשנה שיש לקרוע לכתחילה את הכחל. משיבים: **ההוא לקדורה** דווקא כשרוצה לבשלו בסיר יש לקורעו אבל בצלי אין צורך לקרוע. מקשים שוב: **והא קתני** והרי למדנו בברייתא **"כחל שבשלו" דיעבד אין** דווקא אם לא קרעו בדיעבד מותר, אבל **לכתחלה לא** ומשמע שצריך לקורעו לפני בישולו או צלייתו שאם היה מותר לצלות בלי קריעה לכתחילה הברייתא היתה משמיעה לנו חידוש זה שאפילו לכתחילה יש היתר להנות מהכחל בלי קריעה? (ר"ן). **ה"ה דאפילו לכתחלה** בצלייה אין צורך בקריעה, ומה שאמרו 'הכחל שבשלו' ולא חידשו היתר גמור בצליית הכחל לכתחילה בלי קריעה, הוא **ומשום דקא בעי למיתני סיפא** שרצו לחדש את סוף הברייתא **שקיבה שבשלה דאפילו דיעבד** אסורה, **לכן תנא נמי רישא** (לט ע"א) **שבשלו** הזכירו דין בישול בכחל ולא צלייה): כך שלדעת רב נחמן מותר לכתחילה לצלות כחל בלי קריעה אבל כדי לבשלו לבד יש לכתחילה לקורעו ובדיעבד מותר גם בלי קריעה (ר"ן).

להלכה: השו"ע פסק שעיקר הדין כדעת הרמב"ם, אבל נהגו שלא לבשל הכחל עם בשר כלל. ולבשלו בלא בשר, בטיגון או בפשטיד"א, מצריכין קריעה שתי וערב וטיחה בכותל; ולצלי, קריעה שתי וערב. והרמ"א כתב שלצלי, נוהגין לכתחלה לקורעו שתי וערב וטיחה בכותל (ארוך כלל י"ח). מיהו אם עבר וצלאו, אפילו בלא קריעה, מותר. ולקדירה בלא בשר, נוהגין בו איסור לכתחלה (רש"י והפוסקים). וה"ה לטגן, אפילו בלא בשר (בית יוסף). ואם עבר ובשלו בקדירה לבדו, בדיעבד מותר אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל (רש"י וראב"ן וש"ד ומרדכי וע"פ).

הר"ן על הרי"ף מסכת חולין דף לח עמוד א הר"ן על הרי"ף מסכת חולין דף לח עמוד א

גדסה ושיטת הדמב"ם: ואיכא נוסחא דגרסי הכא הא קמ"ל דלא בעי שתי וערב אלא לקדרה וה"פ דר' אלעזר בצלי קאמר דבקריעה כל דהו סגי ולא פליג אדרב יהודה דר"י לא איירי אלא לקדרה ור' אלעזר קמ"ל דלצלי סגי בקריעה כל דהו וזהו דעת הר"ם במז"ל שכן כתב בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות הכחל שקרעו ומרק החלב שבו מותר לצלותו ולאכלו ואם קרעו שתי וערב וטחו בכותל עד שלא נשאר בו לחלוחית חלב מותר לבשלו עם הבשר ולפי זה מתני' דקתני קורעו לצדדין קתני לצלי בכל דהו ולקדרה שתי וערב:

גרסי' בגמרא אמרה ליה ילתא לרב נחמן כל שאסר הקדוש ברוך הוא התיר כנגדו אסר דמא שרא כבדא וכו'. שהכבד הרי הוא כדם קרוש ויש לו טעם דם. בעינא למיכל בשר בחלב. אמר להו רב נחמן זויקו לה כחלי. והא קתני הכחל קורעו? לקדרה! והא קתני שבשלו דיעבד אין לכתחלה לא? ה"ה דאפילו לכתחלה נמי ואידי דבעי למיתנא סיפא קיבה שבישלה בחלבה אסורה דאפילו דיעבד נמי לא תנא רישא שבשלו.

והכי פירושו: דרב נחמן אמר להו זויקו לה כחלי כלומר תנו לה כחלים נפוחים מרוב החלב שבתוכן שאין צריכין קריעה לצלי וזויקו מלשון ארמאי זוקני שבפרק אין מעמידין [דף לא ב] שפירשו נפוחים. ורש"י ז"ל מפרש מלשון שפוד וה"ק להו תנו לה כחל בשפוד. ומקשינן והא קתני מתני' הכחל קורעו? ומשנינן דהיא לקדרה.

ופרש"י ז"ל דהיינו טעמא משום דכי נפיק מיניה הו"ל חלב שחוטה ומיתסר וכי הדר מבלע ביה אסר ליה ודקתני לא קרעו אינו עובר עליו רב נחמן ס"ל כלישנא בתרא דרב דאיתמר בגמ' אינו עובר עליו ואסור וברייתא דקתני כחל שבשלו בחלבו מותר מוקמי לה בצלי כדכתיב ויבשלו את הפסח בדברי הימים [ב' לה] ופרכינן תו הא קתני בברייתא שבישלו דמשמע דוקא דיעבד והא ודאי לצלי הוא מדקתני מותר דאי בקדרה אמאי מותר הרי יצא החלב וחזר ונבלע זו היא שיטת רש"י ז"ל. ולפיכך כיון דרב נחמן פליגא אדרב קמייתא דחי לה ז"ל

גמ' אינו עובר עליו ומותר. אינו עובר מדאורייתא ומותר מדרבנן משום דאפילו לכתחלה באכילה לא מיתסר דאפילו נסחט ממנו ויצא אמרינן בגמ' דחלב שחוטה לא מיתסר אלא מדרבנן והאי כיון דמובלע ולא פירש אפילו איסור דרבנן ליכא והאי דאמור רבנן קורעו משום סרך בשר בחלב הוא דאמור אי נמי כדי שלא ירגיל בחלב שחוטה דמתסר מדרבנן:

קיבה שנתבשלה בחלבה. קיבה של טלה או עגל שיונקים והחלב בתוכן:

זה כנוס במיעיו. משיצא מדדי בהמה חלב הוא, וכחל אינו כנוס במיעיו שלא יצא מדדי הבהמה בחייה אלא מובלע בבשר הוא ולא בא לכלל חלב אלא דלכתחלה בעי קריעה מדרבנן:

שיטת הרי"ף: לפיכך נראה דר"נ לא פליג אלישנא קמא דרב דמודה הוא שאם בשלו בפ"ע בלא קריעה דשרי בדיעבד. וכי פרכינן מברייתא דקתני שבישלו דיעבד אין לכתחלה לא [ולא מוקמת לה בקדרה] הכי פרכינן מכדי תנא אהיתרא דכחל קא מהדר ואי איתא דשרי למיכליה לכתחלה בלא קריעה בצלי מיהת הא הוה עדיפא ליה לאשמועינן טפי מלמיתני היתרא בדיעבד בלחוד? ומשנינן דאה"נ אלא דאידי דבעי למיתנא סיפא וכו'. ונמצינו למדין לפי שיטה זו דבצלי לא בעי קריעה כלל כר"נ ולבשלו בין בפני עצמו בין עם בשר צריך קריעת שתי וערב וטיחה בכותל ובהכי סגי.

לא קרעו ובישלו בחלבו מותר [ולא אמרינן הרי יצא החלב וחזר ונבלע כדחייש רש"י] **ואם בישלו עם בשר אחר אסור ואוסר שאר החתיכות** אם אין בהם ששים והוא עצמו אסור לעולם כדאיתא בפרק גיד הנשה (דף צו ב) וזהו דעת הרי"ף ז"ל שכך כתב והלכתא היכא דקרעוה שתי וערב וכו'. וזה שלא הביא הרי"ף ז"ל בהלכות הא דאמר רב נחמן זויקו לה כחלי להשמיענו מן הגמ' דבצלי שרי לכתחלה בלא קריעה, אפשר שסמך לו אמאי דאמרינן א"נ לקדרה שפירושו דלקדרה הוא דבעינן שתי וערב אבל לצלי לא בעינן ולא מידי. וכן דעת הרי"ם במז"ל בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות כדברי הרב אלפסי ז"ל אלא שהוא מצריך קריעה כל דהו לצלי ומדברי הרב אלפסי ז"ל נראה שאינו צריך קריעה כלל.

הר"ן על הרי"ף מסכת חולין דף לח עמוד ב

הא דקתני קיבה שבשלה בחלבה אסורה קודם חזרה הוא. בגמ' אמרינן לקמן בסוף פרקין [דף קטז ב] לא קשיא כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה:

דפירשא בעלמא הוא כדבעינן למימר קמן. נראה מתוך דברי הרב אלפסי ז"ל שהוא מפרש מאי דאמרינן דפירשא בעלמא הוא היינו דנפיק ליה מתורת אוכל וחשיב כפירשא בעלמא ולא פירש רש"י ז"ל כן אלא דקיבת נבלה

מותרת לפי שאינה מגופה אלא פרושה ממנה דהא מעלמא אתאי לפי זה בישלה בחלבה אסורה ולפנינו אאריך
בזה בס"ד :

כיצד קורעו א"ר יהודה קורעו שתי וערב וטחו בכותל. כובשו בידו לכותל כדי שיסחוט חלבו :

הא קמ"ל דלא בעינן שתי וערב. ולאפלוגי אדרב יהודה אתא ולומר דמתני' דקתני קורעו קריעה כל דהו אמר
דבהכי סגי :

א"נ לקדירה. א"נ מודה לדרב יהודה דשתי וערב בעינן אלא דאי ממתניתין הוה אמינא דכי מהניא קריעה ה"מ
לצלי אבל לקדירה לא קמ"ל דאפי' לקדירה מהניא קריעה ומדקאמר סתמא משמע אפילו יש שם בשר. ולצלי
לא משמע מהכא אי צריך קריעה או לא ומיהו לקמן מסקינן דלצלי לא צריך קריעה כלל דהא אמר להו ר"נ
זויקו לה כחלי כלומר בלא קריעה וכמו שנכתב עליה בס"ד ואיכא נוסחא דגרסי הכא הא קמ"ל דלא בעי שתי
וערב אלא לקדירה וה"פ דר' אלעזר בצלי קאמר דבקריעה כל דהו סגי ולא פליג אדרב יהודה דר"י לא איירי אלא
לקדירה ור' אלעזר קמ"ל דלצלי סגי בקריעה כל דהו וזהו דעת הר"ם במז"ל שכך כתב בפ"ט מהלכות מאכלות
אסורות הכחל שקרעו ומרק החלב שבו מותר לצלותו ולאכלו ואם קרעו שתי וערב וטחו בכותל עד שלא נשאר
בו לחלוחית חלב מותר לבשלו עם הבשר ולפי זה מתני' דקתני קורעו לצדדין קתני לצלי בכל דהו ולקדירה שתי
וערב :

גרסי' בגמרא אמרה ליה ילתא לרב נחמן כל שאסר הקדוש ברוך הוא התיר כנגדו אסר דמא שרא כבדא וכו'.
שהכבד הרי הוא כדס קרוש ויש לו טעם דם בעינא למיכל בשר בחלב אמר להו רב נחמן זויקו לה כחלי והא
קתני הכחל קורעו לקדירה והא קתני שבשלו דיעבד אין לכתחלה לא ה"ה דאפילו לכתחלה נמי ואידי דבעי
למיתנא סיפא קיבה שבישלה בחלבה אסורה דאפילו דיעבד נמי לא, תנא רישא שבשלו.

והכי פירושו דרב נחמן אמר להו זויקו לה כחלי כלומר תנו לה כחלים נפוחים מרוב החלב שבתוכן שאין צריכין
קריעה לצלי וזויקו מלשון ארמאי זוקני שבפרק אין מעמידין [דף לא ב] שפירשו נפוחים ורש"י ז"ל מפרש מלשון

שפוד וה"ק להו תנו לה כחל בשפוד ומקשינן והא קתני מתני' הכחל קורעו ומשנינן דההיא לקדרה ופרש"י ז"ל דהיינו טעמא משום דכי נפיק מיניה הו"ל חלב שחוטה ומיתסר וכי הדר מבלע ביה אסר ליה ודקתני לא קרעו אינו עובר עליו רב נחמן ס"ל כלישנא בתרא דרב דאיתמר בגמ' אינו עובר עליו ואסור וברייתא דקתני כחל שבשלו בחלבו מותר מוקמי לה בצלי כדכתיב ויבשלו את הפסח בדברי הימים [ב' לה] ופרכינן תו הא קתני בברייתא שבישלו דמשמע דוקא דיעבד והא ודאי לצלי הוא מדקתני מותר דאי בקדרה אמאי מותר הרי יצא החלב וחזר ונבלע זו היא שיטת רש"י ז"ל ולפיכך כיון דרב נחמן פליגא אדרב קמייתא דחי לה ז"ל מקמה דכיון דאמרינן עלה תניא כותיה דרב משמע דקי"ל כוותיה אף על גב דההיא ברייתא דמסייעין מינה לרב מתרץ לה רב נחמן אליביה הילכך נקיטינן לפי שיטתו ז"ל דלצלי בעי קריעה לכתחלה ואם לא קרעו מותר ולקדרה צריך קריעה שתי וערב וטחו בכותל ובהכי סגי אפי' לבשולי עם בשר אחר ואם עבר ובשלו בלא קריעה בין שבשלו בפני עצמו או עם בשר אחר